

Izlet ob Dunavu.

„Dom in Svet“, ki si je stavil nalogo, seznanjati rojake ne le z domačijo, temveč tudi s ptujino, odmeri morda tudi skromnemu mojemu spisu malo prostora. — Mesto Krems ob Dunavu slavi letos 900letnico svojih meščanskih pravic; glavna proslava je bila v dan 15. velikega srpana. Mnogo Dunajčanov se je odpeljalo tje s posebnimi vlaki; tudi jaz sem se pridružil „planinskemu društvu“ ter se ž njim odpeljal dne 14. na večer z Dunaja. V Kremisu so nas slavnostno sprejeli z godbo. Prenočivši v mestu, šel sem drugo jutro s tovarišem na pot, da si ogledam nekatere znamenite kraje. Iz Kremisa sva šla skozi bližnje mesto Stein, ki ima veliko kaznilnico in lično mestno cerkev, ob Dunavu ter dospela v pet četrt ure v Dürrenstein. To malo mestece je jako znamenito; vhod mu je skozi na pol razpala vrata v nekdanjem obzidju; takoj na to zapaziš ob desni ostanke zidovja nekdanje velike samostanske cerkve; a ne daleč naprej je lepo, grajščini podobno poslopje nekdanjega avguštinskega samostana z lepo, v baročnem zlogu zidano in opravljeno cerkvijo. Poleg cerkve je grajščina kneza Starhemberga. Mesto ima še mnogo starinskih hiš. Na hribu nad mestom je le malo ostankov zidovja onega gradú, v katerem je bil „levosrčji“ angleški kralj Rikard I. 1193. nekaj časa ujet, ko se je vračal iz križarske vojske preoblečen skozi dežele avstrijskega vojvode Leopolda VI., s katerim se je bil sprl pri obleganju in premagi Akkona. Plezal sem nekoliko časa po skalovju onega hriba, od koder je lep razgled na Dunav, pa močan dež naju je zavrnil v mestece. Ko je zopet solnce zasijalo, vrnila sva se do Steina, šla po novozgrajenem železnem mostu čez Dunav v trg Mautern ter na uro oddaljeni hrib, na katerem se dviga velik in ponosen samostan Göttweih, l. 1072. ustanovljena posest benediktincev. Samostan je obsežno čveterokotno poslopje, začetkom prošlega veka na novo sezidano; cerkev jedna najkrasnejših stavb v baročnem zlogu, kar sem jih videl. Veliki oltar je mnogo vzvišen od ladije; pod njim je kripta v gotskem zlogu, ondi tudi nagrobni spomenik ustanovnika, passauskega biskupa Altmanna. — Od samostana je krasen razgled daleč v dunavsko dolino in okolico. V samostanski kleti

sva pokusila še dobro vinsko kapljico; da bi si ogledala znamenito knjižnico in druge zbirke, ni nama dopuščal čas, ker sva hotela biti pravočasno na lokalni železnici, da bi se ž njo vrnila v Krems. Da bo imel vlak pol ure zamude ter da bo prenapolnjen, da bomo morali vsi mnogoštevilni potovalci še ostati in čakati vlaka iz Kremisa, nisva mogla vedeti, sicer bi bila izvestno porabila ono uro čakanja. No, ob takih prilikah treba potrpljenja. Došla sva še vedno prav k velikemu sprevodu v Krems. V tem slavnostnem sprevodu, ki je šel po glavnih ulicah mesta, razkazovala se je v glavnih momentih zgodovina mesta. V lepih velikih skupinah in krasno opravljenih slavnostnih vozéh so se kazali Germani in Rimljani, katerih dežele so se ondi mejile; Nibelungi, ki so se po Dunavu vozili k hunskemu kralju Etzelu, kakor nam opisuje nemška junaška pesem; sv. Severin in njegovi učenci, ki so v teh krajih učili in širili krščanstvo; križevniki, katerih spominja v okolici mnogo pravljic; Švedi, ki so mesto oblegali in vzeli l. 1645., in iz katerega so jih Avstrijci z velikimi napori zopet pregnali; Francozi, ki so leta 1805. in l. 1809. gospodarili v mestu, in katere so v bližnji okolici, pri Loibenu, slavno premagali Avstrijci in Rusi. Razven tega so predstavljali tudi kupčijo in obrt, rudokopstvo in pivovarstvo. — Sprevod, ki je bil iz kakih 200—300 oseb, spremljalo je več godb. Obleke in oprave so bile lepo in zgodovinsko zvršene; vozovi bogato okrašeni, v obče slavnost lepa in primerna. Občinstva in gledalcev je bilo na tisoče; prihiteli niso le iz obližja, temveč tudi iz oddaljenih krajev, cenili so število ptujcev ta dan nad 30.000. Slavnosti v spomin 900letnice se vrše skoro teden dni, a ta dan so bile na vrhuncu. — Po sprevodu sva si ogledala še mesto, po čegar ulicah se je ljudstva kar trlo. Mestna cerkev je krasna stavba, ki ima zlasti mnogo lepih oltarnih slik od slovečega rojaka, slikarja „kremškega“ Schmidta. — Piarška cerkev je na malem hribu sezidana; nanj vodijo odprte in poleg teh v hodniku krite stopnice. Stavba je jako znamenita v gotskem zlogu, žal, da veliki oltar kvari ves utisek, ki ga cerkev dela; tako nevkusno, baročno, v barvah in zlatu široko sestavljenega nastavka doslej še nisem

zasledil nikjer; dasi žal opazujemo le prevečkrat, da se ne ozirajo na jednotnost zloga pri cerkvenih stavbah.

Krems je imel nekdanj tudi dominikanski samostan, katerega je odpravil cesar Jožef. Nekdanjo cerkev so predelali deloma v žitnico, deloma v gledališče. — Razven tega ima mesto več znamenitih hiš, kipov in spomenikov, tudi na novo zidano židovsko sinagogo; na mestu nekdanjih utrdb lepe nasade in izprehajališča, in ondi tudi večje število novih ličnih stavb. Blizu kolodvora je ograjeni „slavnostni prostor“, vanj vodijo srednjeveška vrata (opomnim naj, da je v Kremsu in v Steinu od nekdanjih utrdb ohranjenih še več mestnih vrat, — po vzgledu teh so postavili ondi take za vhod); v njem je ve-

lika produkcijska in plesna dvorana, ogromni prostor za razveseljevanje pod nebom in za restavracijo, ter mali posnetek dunajskega Pratra: panorama, streljišče, karuselj in jednaka zabavišča. Ljudstva je bilo oni popoldan tam na tisoče, gledalcev pri javni telovadbi ali pa šetalcev in poslušalcev raznih godb, ki so svirale ondi na mnogih krajih.

Kmalu je došel večer in čas odhoda na Dunaj.

Ob kratkem sem načrtal ta spis, deloma v spomin slavnosti in zvršenega izleta, da tako čitatelje seznanim z onimi kraji in prireditvami, deloma, da bi vzbudil zanimanje za potovanje in spoznavanje drugih mest in krajev med Slovenci, zlasti med dijaštvom. *Prostoslav.*

Nekatere narodne vraže pri Hrvatih.

Hrvatje denejo na „badnjak“, t. j. dan pred božičem na mizo slame, denarja, vsakovrstnega žita in sočivja; to pokrijejo z belim prtom in tako pusté do sv. treh kraljev. To pa delajo zato, da bo pri hiši denarja in hrane.

Da bodo kokoši bolje nesle, dajejo jim na božič pred zoro v obroču pšenice.

Kdor hoče biti celo leto zdrav, ta se mora na novo leto pred zoro pri studencu umiti.

Ako na Florijanovo deži, bo ono leto mnogo ognja.

Dan pred sv. Ivanom Krst. „Ivanjem“ idejo po ivanjske rože; vsakdo si izbere svojo in jo dene na rešeto; in kogar roža je do jutra najbolj zvenela, ta bo umrl najprej.

Da neomožena dekleta že naprej spoznajo svoje ženine, postijo se celi dan pred svetim Andrejem; ker ako ni deklica celi dan nič jedla niti pila, prikaže se ji ženin v sanjah.

„Lucijin stolček.“ Kdor hoče delati Lucijin stolček, mora vstati na Lucijino o polnoči, zamesti kruh, speči ga in potem ta kruh jesti. Ko je vse to storil, začne delati stolček, kateri ima tri noge; dela ga dvanajst dni, tako, da vsak dan nekaj napravi na njem; dodelati ga mora ravno do polnoči. O polnoči si vzame ta stolček in se postavi pri velikih cerkvenih vratih; ko pri povzdigovanju stopi na stolček, vidi vse čarovnice, ker so vse s hrptom obrnjene k oltarju. Ako ga pa zapazijo, mora hitro vzeti stolček in bežati, da ga ne ulové, ker sicer

bi ga raztrgale; imeti mora tudi malho in v njej rezane slame „sečke“, in njo mora vedno za seboj metati, dokler ne ubeži v katero hišo.

Da ti čarovnice ne škodijo, moraš vsakokrat sezuti najprej levi čevelj in potem šele desni, in ravno tako tudi obuti.

Kdor pomladi najprej ugleda črnega metulja, temu bo nekdo v rodu ono leto umrl.

Ako pomladi neomoženo deklo ugleda najprej skupaj dve lastovki, tedaj se bo ono leto omožilo; ako pa ugleda samo jedno, tedaj bo moralo čakati do druge pomladi.

Ako takrat, kadar gredó k poroki, deži, bo nevesta prelila mnogo solz, t. j. imela bo mnogo slabih ur. Ako se nevesta pri poroki ne joče, ne bo srečna.

Če kokoš pri hiši poje kakor petelin, ali če je kokoš bela, bo nekdo pri hiši umrl; ako je rjava, bo ogenj, ako je črna, bo kaka druga nesreča.

Ako pes zvečer tuli, bo skoro pri hiši nekdo umrl, ker pes vidi smrt.

Ko se po mlaju prvokrat pokaže luna, gredó jo gledat izpod strehe — kdor je namreč pod streho, ta bo celi mesec zaspan — in ji kažejo denar, ali pa vsaj stresajo z denarnico, da bodo imeli celi mesec denarja.

Kdor se v petek veseli, v nedeljo se žalosti.

V. C.